

220949 - توبه از مال دزدی ممکن نیست مگر با برگرداندن مال به مالکش یا وارثان او

سوال

شخصی وقتی خیلی جوان بود از مال پدر و پدربزرگش دزدیده است. او اکنون توبه کرده و در حال بازگرداندن اموال دزدی به صاحبانش هست تا توبه‌اش کامل شود. آیا جایز است که بعد از وفات آنها مالشان را صدقه دهد؟ دسترسی به وارثان سخت است چون هم زیادند و هم پراکنده‌اند و از سوی دیگر نیازمندان در این سرزمین زیادند و او گمان می‌کند اینطور اجر این صدقه به آنها خواهد رسید.

پاسخ مفصل

الحمدلله.

در مورد گناهی که به حقوق بندگان مربوط است این شرط است که همه حقوق به صاحبانش برگردانده شود یا آنکه صاحب حق آن را حلال کند؛ زیرا بخاری (۲۴۴۹) از ابوهریره - رضی الله عنه - روایت کرده که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: هر که ستمی در حق برادرش در آبرو یا دیگر [حقوق] او مرتکب شده همین امروز از وی حلالیت بخواهد پیش از آنکه روزی بیاید که نه دیناری باشد و نه درهمی که اگر عمل نیکی داشت از وی گرفته و به اندازه ستمش به طرف مقابل داده شود و اگر نیکی نداشت از بدی‌های صاحب حق برداشته شده بر گردن او نهاده شود.

اگر انسان مال کس دیگری را دزدیده و برایش سخت است که این را به او اطلاع دهد یا بترسد که با گفتن این، فساد بیشتری رخ دهد مانند دشمنی و قطع رابطه، اینجا ملزم نیست که او بگوید اما باید به هر شکل ممکن مالش را به او برگرداند، مانند اینکه مال را به حساب او واریز کند یا به کسی دهد که به او برساند یا دیگر روش‌ها.

ثانیا:

برای ایشان واجب است که مال را در صورت توان به وارثان پدربزرگ و مادربزرگ خود برگرداند حتی اگر برایش ساخت باشد.

و میان سخت بودن برگرداندن مال با غیر ممکن بودنش تفاوت است و در صورت امکان واجب است مال را به صاحبش که شایسته‌تر به آن است برگرداند و آنها باینکه حق دارند در مال خود هرگونه می‌خواهند تصرف کنند و جایز نیست به جای

کسی صدقه داد حتی اگر در شهر شما فقرای زیادی باشند؛ این توجیه نمی‌کند که با مال دیگران به آنان صدقه داد. شخص می‌تواند از مال خود هر چه می‌خواهد صدقه دهد.

شیخ ابن عثیمین - رحمه الله - می‌گوید: اموال را باید - اگر صاحبش معلوم است، یا وارثان او مشخص هستند - حتماً به صاحبش برگرداند، اما اگر فراموش کرده‌ای یا اصلاً آنها را نمی‌شناسی یا از وجود آنها و پیدا کردنشان ناامید شده‌ای به جای آنها برایشان صدقه بده. اما اگر مشخص باشند یا از دنیا رفته‌اند اما وارثان آنها شناخته شده‌اند اینجا برای انسان مشکل است که به نزدشان برود و بگوید: این مال شماست که بدون حق از شما برداشته‌ام پس توبه‌ام را بپذیرید و از من بگیری. این شاید سخت باشد و چه بسا شیطان به دلشان بیندازد که تو بیشتر از این برداشته‌ای. در این حالت کسی را که به او اعتماد داری پیدا کن - یک شخص عاقل دیندار - و به او بگو: برادرم قضیه چنین است و اینقدر مال فلانی است - یا اگر از دنیا رفته‌اند مال وارثان اوست - و او ان شاءالله شما را یاری می‌دهد و با شخص مورد نظر تماس می‌گیرد و می‌گوید: شخصی چنین کرده و توبه کرده و چون در حق شما این ظلم را مرتکب شده مال مورد نظر را به شما برگردانده تا گردنش خالی شود؛ زیرا علما می‌گویند: مالی که صاحبش معلوم است را باید حتماً به صاحبش برگرداند (اللقاء الشهري: ۳۱).

برای فایده بیشتر به پاسخ سوال (148902) مراجعه نمایید.

انسان اگر در حد توانش تقوای الله را پیشه کرد و سعی کرد حقوق مردم را به آنان برگرداند الله نیز کار او را آسان خواهد ساخت هرچند در آغاز به نظر برسد کار دشواری است.

اینجا که پرسنده سوال می‌گوید: او فکر می‌کند با بخشیدن این مال ثوابش به صاحبان مال می‌رسد باید بگوییم این مال، دیگر مال پدر بزرگ و مادر بزرگ نیست و از آن وارثان‌شان است.

والله اعلم.